

MITTELEUROPA WELTSCHMERTZ

Tempus fugit by Sandra Požun

Če se spomin z menoj ne igra kakšnih manc, potem trdim, da je to skovanko pred leti uporabila Svetlana Makarovič, ko je opisovala karakter Slovencev. Danes jo bom uporabil za opis bolezenskega stanja, ki nas duši tukaj v Podalpjju in nas sili v dolgo zadrževano agresijo, potlačeni obup in tudi neprijetna dejanja, ki jih konec koncev storimo sami sebi, ko ne vemo več, kam bi z nakopičeno energijo. Najprej zgodovinski kontekst!

Srednjeevropskost temelji na tradiciji, ki so jo postavili v rajnki Avstro-Ogrski, ki na traku zgodovine stoji kot ponosni primer srednjeevropske monarhije. Nabuhla, velika in prevzetna, vendar v osnovi polkmečka, dvolična in navidezno prijazna združba hribovcev, kmetov in panoncev, ki so si šele včeraj z rok obrisali kurji drek, da lahko danes oblačijo brokat in hermelina. Torej, ne kraljevina, ki počiva na stoletnih bojih divjih bradatih kraljev, potokih prelite krvi, osvajanjih in porazih, temveč domuje v rokokojski dvorani hudih okraskov, sredi dvorane pa dama visoke lasulje s preveč pudra, lepotno piko in bujnim oprsjem, ki ga steznik pod rebri stiska tako močno, da bo vse skupaj ravnokar eksplodiralo nekje pri grlu. Njej nasproti pa sedi nek takšne proto hipster 18. stoletja z grozljivo brado in še bolj ogabnimi zalizki. Nič tega obraznega okrasja mu ne daje videza možatosti, saj se spodaj skriva kozava koža anemičnega princa, malo zalitega okoli trebuščka in revnih rokic, ki jih lahko dvigne zgolj v pomig služabniku za še en absint, nikakor pa ne bi z njo zmožel vihteti helearde. Takšne vtis imam o tej monarhiji in v njej smo živel, nas je zaznamovala in se nam vtisnila v zgodovinski spomin.

Na notranjem življu srednjeevropsko svetobolje pušča naslednje sledi: prijaznost, pridnost prej kot

delavnost, uslužnost, dvoličnost, zanikanje vseh malo bolj burnih čustvovanj, zatrtost spontanosti, rigidnost telesa in še kaj bi se našlo. V zadnjih tednih sem spregovoril nekaj besed s tujci, ki se potikajo po naši deželi že nekaj mesecev. Vsi hvalijo naravo in na prvo besedo tudi prislovično prijaznost domorodcev. Na malo bolj sitno izpraševanje okoli resnične iskrenosti in odprtosti prebivalcev pa prišleki le morajo izdavi, da smo sicer na površini prijazni, vendar zelo plitvi in plehki v konverzaciji. Taka srednjeevropska verzija debaterjev o angleškem vremenu. Nekateri tujci, ne bom prevzetno trdil, da sem naredil raziskavo, ugotavljajo, da smo zaviti v nek prijazni in lepo izgledajoč celofan, le spodaj ne moreš sumiti, ker nikoli ne veš, kaj se skriva.

Zdaj si bom zamislil klišejskega srednjeevropskega svetoboljnega pijanca, ki je po naključju tudi Slovenec. Zase trdi, da je seveda klen in na rodni grudi njegov rod domuje že tisočletja, v resnici je bil pradedek Čeh, ki je znotraj monarhije prišel za delom na te konce, prababica po drugi liniji Bosanka, v katero se je zaljubil tisti prednik, ki je v Zagrebu delal v špecerijski trgovini. Preostanek sorodnikov davnih linij pa so Uskoki, Slovani, Cigani, Italijani, Madžari in Avstrijci, vendar o tem ne vemo nič. Tako sedi ta moj lik ob svoji kupici in skozi telo se mu pretaka čustveni tok, precej pester čustveni tok. Osnovni čustveni ton, ki ga preveva, je nekakšna otožnost, melanholija. Vidimo jo lahko v kalnih in žalostnih očeh. Nekako je sprijaznjen s svojim položajem na tej Zemlji, vendar tudi globoko nesrečen. Slišal je nekaj o tem, da na Dunaju tečeta med in mleko, po širokih bulvarjih se sprehajajo mične gospice, zvečer na plesih pa smeh in kulturni flirt. Vse to ve, vendar tega ni doživel. Vsak dan vstane zgodaj in kot suženj dela za tujega gospodarja. Slabo plačan in brez vizije. Svet ne izpolnjuje njegovih pričakovanj. Je pa tudi jezen.

Oh, pa kako je jezen, le da tega ne pokaže, dokler ne nalije dovolj vina v svoje telo, da postane pogumen. Takrat začne dvigati pest, rdečelično zaripel blebeta jezne stavke o tem, kako bo vsem in vsakomur pokazal tisto, kar mu gre. Že suka rokave srajce in se pripravlja, da bo razbil gobec prvemu tujcu, ki stopi čez prag oštarije. Razlaga o politiki, kjer je največji poznavalec, v sodobnih časih pa še o športu in drugih družbenih pojavih na način, da bi znal biti naključni poslušalec prepričan, da ima pred seboj največjega eksperta. V tem navalu jeznega izpada strokovnjak v nekem trenutku omaga, energija mu iz telesa izteče in omahne na mizo. Zdaj postaja zgolj prestrašena žolca človeške entitete, majhna in izgubljena. Tiho plača svoj zapitek in se odvleče domov.

Strah ga je, da je povedal preveč, da je pokazal prevelik del svoje prave narave, da se je komu zameril in seveda, kaj bo rekel sosed, ki je tiho v kotu gostilne pil svojo četrtinko. Ker sosed bo povedal ženi sosedu in kmalu se bo po vasi govorilo to in ono. Majav ugled našega lika se bo sesul v prah, osramočen bo. Ni vrag, da si te občutke dolžnosti do družbenega ugleda delita skupaj z ženo. Najlepše rože v vasi, malo boljši avto od ostalih in seveda predvsem – brežhibna podoba družine v javnosti, ko vsi štirje cepetajo v nedeljo k maši. Vse to je izjemno pomembno, vendar po drugi strani tudi tako občutljivo in negotovo. Samo majhna sapica zapiha in vse bo šlo v nič. V takšnih strahovih se grizeta naša dva svetoboljna osebkca, slabo spita in gruntata.

Vse to bi bila navadna cenena komedija, če ne bi slovenski svetoboljni pari imeli otrok. V primeru, da

bi se šla takšno zabavo za dva, eden drugemu grenila dneve, se lovila okoli nepomembnih zamer in drobnih zmagoslavij majhnega človeka – nič ne de! Vendar etiketa veleva, da se morata tudi ploditi, da morata ustvarjati družino, s katero se bo ta pogumni in svetli rod nadaljeval, ker drugače – saj veste – kaj bodo pa sosede rekli! V točno pravem trenutku, ko je lizing za novega Opla ravno na polovici in dopust na Krku odplačan, se jima rodi hčerka in v pravem časovnem razmaku, da ne bo travma prevelika, še sin. Vse popolno, vse pravilno. Dobro zamišljen scenarij popolne družine se je začel izpolnjevati točno po planu in zdaj lahko samo čakamo in uživamo v sadovih našega dela in semena. Saj smo vendar prijazni, pridni in neškodljivi. Eh, pa ne gre tako!

Otroci niso naša last. Otroci niso naši projekti za izživljanje neizživetih ambicij in projektov. Otroci niso pokali za hvalisanje pred znanci, pa tudi domači sužnji niso ali boksarske vreče. Majhni človečki hitro rastejo v kar velike ljudi z lastnimi mislimi, občutki, vedenji. Naša dva nesrečna lika si malo po svoje razlagata dednost in sta bila trdno prepričana, kako bodo otroci čudovita kombinacija njunih najboljših lastnosti, za katere sta trdno prepričana, da jih imata v izobilju. Pameten po očetu, lep po mami, dobrega srca po obeh in tako dalje ... nak! Že genetika ne deluje po tem principu, veliko bolj se nam zdi, da se v ozadju hahlja nek nabrit načrtovalec, ki iz cele linije prednikov nameče na kup lastnosti, ki so čisto nove in nepredvidljive. Zdaj se pokaže vsa moč tistih Uskokov, Ciganov, Čeha, Bosanke in da ne naštevam naprej. Svoje koščke dednega zapisa so pustili kot večno dediščino in neka nesrečna usoda je hotela, da se ravno v teh dveh otrocih pokažejo ti koščki na način, ki spravlja naša svetoboljna lika v obup.

Drugačna sta in različna. Nočeta igrati vloge v scenariju njunih staršev. Upirata se. Govorita neke čudne besede, za katere ne vemo, kje sta jih pobrala. Pa tudi stališča imata taka čudna. Okužila ju je anarhistična misel, feministični lobi ju je dobil v svoje kremplje, postala bosta levičarja, prekucuha, kriminalca, bolnika in norca. Hči je veganka in lezbijka, to za začetek. Študira neko čudno zadevo na družbenih vedah, za katero prav gotovo ni služb. In družni se s čudnimi osebami, nosi pirsinge v nosu in tatuje na rokah. Pravi, da ne bo imela otrok in da se bo poročila s svojo punco. Kako je to možno! Pa tako lepo sta jo vzgajala. Kaj se jima je zgodilo. Sin ... ta šele! Noče v šolo, pravi, da bo služil na internetu in ne potrebuje šol. Cele dneve tiči pred ekranom, v življenju ni imel punce, nazadnje bo še on postal gej. In zdaj pravi, da bo šel po svetu, da bo vandral brez cilja, brez šole. Celu brez denarja! Spal bo na tujih kavčih in tujce prosil za prevoz iz mesta v mesto. Pa tako lepo sta si zamislila, da bo inženir ali zdravnik, da bo na stara leta staršema v ponos in več vreden od soslednjega fantina, ki je samo veterinar. In tako se v družino naseli globoka žalost.

Mož ne hodi več v gostilno, ker ga je sram pred sosedi, kako je popustil v svoji življenjski nalogi. Ždi doma, žge ga v želodcu in le občasno jezno izbruhne, vendar ne preveč. Raje pestuje svojo bolečino, baje ima rano na želodcu, mogoče je pa kar rak. Njegova gospa tiho toči solze od jutra do večera, boli jo glava in slabo spi. Malo pomagajo tiste tablete, ki jih je dal dobri zdravnik. Jo je sicer opozoril, da se jih človek navadi, vendar ona tega ne verjame. Zato raje vzame dve namesto ene, da bolj prime. Tudi v prsih jo tišči, verjetno je bolna. Zdravnika je že vprašala, če obstajajo kakšne tablete, ki

bi jih podtaknila svojim otrokom, da bi prenehala s svojimi norijami. Pa je zdravnik samo odkimal. Dobro. Bo že. Življenje je trpljenje, o tem je govorila že njena mama in to se zdaj uresničuje. Vse skupaj je ena dolga solzna dolina, po kateri počasi korakaš do smrti. Upa, da bo kmalu umrla, ker vse skupaj ni nič. In tako ta naša svetoboljna lika počasi hirata in se topita kot dve kepi snega na pomladnem soncu. Obžalujeta, obžalujeta ...

Ne pride jima na misel, da bi govorila iskreno in odkrito o sebi. Ne pride jima na misel, da bi se izobrazila o tem, kaj vse se v tem svetu dogaja. Ne pride jima na misel, da bi skušala od tega življenja potegniti največ, kar omogoča. Sprejeti, kar prihaja in to z razumevanjem, modrostjo, strpnostjo. Nič ne vesta o tem, da je dobro o svojih čustvih govoriti, jih tudi razumeti. Ne razumeta, da se medčloveški odnosi gradijo na vzajemnosti, stiku, poslušanju, nežnosti, simpatiji in še in še. Njuna otroka sta dve krasni človeški bitji, polni idej, iskivosti, humorja, tudi žalosti, pa še intelekta, iznajdljivosti, lepote ... Vendar tega zaplankani Slovenci ne vidijo. Ne čutijo. Ostajajo zaprti v svojih malih čumnatah, kjer se smodijo zavist, krivda in zamera. Kjer dobijo priložnost, še vedno krakajo o tem, da izgubljajo nadzor nad svojimi mulci, da jih nihče ne posluša in da pod njihovo streho se bo delalo točno tako, kot pravijo oni. Ker imajo prav. In se potem čudijo, ko ti isti mulci v pravem trenutku mirno odkorakajo skozi vrata, ker se jim ne da več poslušati tega najedanja.

Ne zavedamo se, kaj imamo. Želimo si tisto bolj zeleno travo pri sosedih, želimo nekaj drugega. Vedno nekaj več. Dunajski zrezek in valček. V tej majhnosti z zavistjo gledamo tujce, ki imajo več od nas ali se jih bojimo, da nam bodo nekaj ukradli. Prestrašeni, zagrenjeni, zavistni ... In tako mineva čas, tako gre življenje. Škoda ga je, ker ga ni neomejeno. Skozi prste nam polzi trenutek. In še ne en, pa še en ... na koncu bomo res obžalovali.

Foto: Sandra "najboljša" Požun